

Araştırma Makalesi (Research Article)

**KIRSAL TURİZM FAALİYETLERİNİN YÖRE HALKININ EKONOMİK REFAHINA ETKİSİ:
ISPARTA KUYUCAK ÖRNEĞİ (THE EFFECT OF RURAL TOURISM ACTIVITIES ON THE
ECONOMIC WELFARE OF THE LOCAL PEOPLE: THE CASE OF ISPARTA KUYUCAK)****

Yusuf ÇUHADAR^{1*} (orcid.org/0000-0002-1765-9675)

İnci Oya COŞKUN² (orcid.org/0000-0002-5624-7243)

¹Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Osmaneli MYO, Otel Lokanta İkram Hizmetleri Bölümü, Bilecik, Türkiye

²Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Eskişehir, Türkiye

Özet

Bu araştırmada, Isparta Kuyucak'ta gelişen kırsal turizmin yöre halkının ekonomik refahı üzerinde yarattığı etkileri ölçmek amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışmasından yararlanılmıştır. Veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme soruları Küresel Sosyal Refah Endeksi'ndeki ölçüm kriterlerinden yararlanılarak oluşturulmuş ve konu uzmanı öğretim üyelerinden oluşan 7 kişiye danışılarak, görüşme sorularına son hali verilmiştir. Katılımcılarla yüz yüze yapılan görüşmelerde elde edilen veriler MAXQDA paket programı ile sistematik olarak analiz edilmiş ve ekonomik refahı açıklamak amacıyla gelir, istihdam, alım gücü, yöresel ürünlerin fiyatlarında artış, pazarlama ve satış olanakları; yeni iş ve çalışma alanları, ürünlerin çeşitlenmesi ve enflasyon olmak üzere sekiz alt tema belirlenmiştir. Analiz sonucunda kırsal turizmin Isparta Keçiözümlü havzasında bulunan Kuyucak köyünde yaşayan yöre halkının ekonomik refah seviyesini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal turizm, Kırsal kalkınma, Refah, Ekonomik refah, Isparta-Kuyucak

Abstract

The aim of this research is to measure the effects of rural tourism on the economic welfare of the local people in Isparta Kuyucak. The case study approach, as one of the qualitative research designs, was used within the scope of the research. Semi-structured interview technique was used as data collection method. The interview questions were created by using the measurement criteria in the Global Social Welfare Index, and the final version of the interview questions was given by consulting 7 experts on the subject. The data obtained from the face-to-face interviews with the participants were systematically analyzed with the "MAXQDA" program and in order to explain the economic welfare eight sub-themes were determined; namely employment, purchasing power, increase in the price of local products, marketing and sales opportunities, new business and study areas, product diversification and inflation. As a result of the analysis, it was determined that rural tourism positively affected the economic welfare of the local people living in Kuyucak village in Isparta Keçiözümlü basin.

Keywords: Rural tourism, Rural development, Welfare, Economic welfare, Isparta-Kuyucak

** Bu çalışma Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı'nda Dr. Öğr. Üyesi İnci Oya COŞKUN danışmanlığında Yusuf ÇUHADAR tarafından "Kırsal Turizmin Yerel Halkın Sosyal Refahına Etkisi: Isparta Kuyucak Örneği" başlığı ile önerilerek 2020 yılında kabul edilen ve halen devam eden doktora tezinden üretilmiştir.

* Sorumlu yazar: yusuf.cuhadar@bilecik.edu.tr

DOI: 10.33083/joghat.2022.169

Giriş

Türkiye’de 1980’li yıllardan itibaren turizmin gelişim süreci incelendiğinde deniz-kum-güneş üzerine kurulu kitle turizminin yaygın bir şekilde benimsendiği görülmektedir. Bununla birlikte son yıllarda özellikle yoğun rekabetin yaşandığı Akdeniz çanağında turizm endüstrisini kıyı turizmine bağımlı olmaktan kurtarmak ve mevsimselliğin etkisini azaltmak amacıyla alternatif turizm çeşitlerinin turizm politikaları ile desteklendiği, turizm talebinin de beklentilerinin bu yönde değiştiğini söylemek mümkündür. Kitle turizmi, özellikle kıyı bölgelerde doğal çevrenin bozulmasına, betonlaşmaya, aşırı kalabalığa neden olmuş, alternatif turizm de sürdürülebilirlik anlayışının bir uzantısı olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. İnsanların büyük şehirlerde maruz kaldıkları gürültü, kalabalık insan topluluğu, aşırı yığılma, yoğun çalışma koşulları, stres, trafik sıkışıklığı vb. sorunlar doğaya ve doğala duyulan özlemi arttırmıştır. Turistlerin beklentilerini ve seyahat tercihlerini etkileyen bu faktörler kitle turizminden bireysel turizm hareketlerine ve doğal yapısını kaybetmemiş daha az bilinen ve tercih edilen destinasyonlara doğru bir eğilimin de öncüsü olmuştur. Bu bağlamda kırsal turizm de gündelik yaşamın getirdiği yüklerden ve geleneksel seyahat kalıplarından kaçmak isteyen turistler için tercih edilen bir alternatif turizm çeşididir.

Kırsal turizm, turistlerin farklı yaşam biçimlerini ve kültürleri deneyimlemesine olanak sağlarken, aynı zamanda yerel halkın gelenek ve göreneklerini yaşatmasına, ekonomik ve sosyo-kültürel gelişimine destek veren bir turizm çeşididir. Kırsal kalkınma; yerel toplumların temel ihtiyaçlarını karşılamak yoluyla, onların refahını yükselterek, ürününün değerini, emeğinin hakkının almasını sağlamayı, aynı zamanda kırsal alanda beklenen ekonomik gelişmeyi ve toplumsal değişmeyi gerçekleştirmeyi amaçlar. Kırsal kalkınmanın önemli bileşenlerinden biri olarak kabul edilen kırsal turizm ekonomik gelişmenin öncüsü, toplumsal gelişmenin de destekleyicisidir.

Kırsal turizmin kırsal kalkınma ve ekonomik refah üzerindeki etkilerini dikkate alarak bu çalışmada son yıllarda özellikle lavanta tarımı ile popüler bir kırsal turizm destinasyonu haline gelen Isparta’nın Keçiborlu ilçesine bağlı Kuyucak köyünde gelişen kırsal turizm faaliyetlerinin yerel halkın ekonomik refahı üzerindeki etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır. Kırsal turizmin ekonomik refaha etkisi üzerine yapılan literatür taraması sonucunda gerek mikro ya da makro ölçekte Türkiye’de herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dünyada ise kırsal turizm ve ekonomik refah arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar çok sınırlıdır ve makro (ulusal ya da bölgesel) düzeydedir. Bu çalışmanın, mikro ölçekte bir kırsal turizm destinasyonu için ekonomik refahı inceleyen ilk çalışma olması ve uygulama alanı olarak seçilen Kuyucak köyünün Türkiye’de kırsal turizm uygulamalarının öncülüğünü üstlenmiş olması açısından önemli olduğu ve elde edilecek veriler üzerinden geliştirilen önerilerin hem alana hem de paydaşlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Ekonomik Refah

“Refah her birimizin kazanmak istediği servetin bir diğer adıdır” (Small, 1906: 703). Haberler (1941: 259)’e göre refah, bir ülke ekonomisinde reel gelirler bağlamında üretim ve tüketime ek olarak istihdam seviyesinin yüksek ya da yükselme eğiliminde olduğu; atıl durumda olan kıt kaynakların ve istihdam dışı işgücünün çok düşük seviyede ya da bu seviyeye yakın olduğu bir durumu ifade etmektedir. Bir başka tanımda ise Sen (1984) refah kavramını bireysel refah bağlamında ele alarak faydacılık, gelişme ve zenginlik potansiyelinin bir bileşimi olarak ele almıştır.

Refah, ekonomik refah, sosyal refah, fiziksel refah ve duygusal refah olmak üzere genel olarak dört boyutta ele alınmaktadır. *Ekonomik refah*; ailelerin veya bireylerin hangi düzeyde ekonomik güvenceye ve yeterliliğe sahip olduğunun göstergesidir. *Sosyal refah* gerek iş hayatında gerek aile içinde gerekse başkalarıyla etkileşim sonucunda örselenmiş olan bireylerin, sosyal ihtiyaçları ile açıklanmaktadır. *Fiziksel refah*; bireylerin sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için insan vücudunun korunması ile alakalıdır. *Duygusal refah* ise; genel olarak kişinin kendine ve diğer insanlara karşı yaşama ilişkin düşüncelerini ve değerlendirmelerini içermektedir (Özmete, 2004: 10).

İktisat bilimi bireylerin istek ve ihtiyaçlarının kıt olan kaynaklar ile nasıl karşılanacağını incelerken, refah kavramı da önemli bir iktisadi kavram olarak bireylerin tercihlerine uygun olarak ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgilenmektedir (Albayrak, 2003: 1). Ekonomik refah kişilerin ve toplumların en yüksek refah seviyesine erişmesine olanak sağlayacak bir ekonomik sistemi oluşturmayı amaç edinen normatif, yani gerçekte var olanı değil olması gerekeni inceleyen bir yaklaşımdır. Adam Smith’in 1776 senesinde yayınlamış olduğu “Milletlerin Zenginliği (The Wealth of Nations)” isimli çalışma bu yaklaşımın temellerini oluşturmaktadır. Adam Smith “Milletlerin Zenginliği” adlı eseriyle ilk bakışta zenginliğin kaynağını serbest ticaret yoluyla

araştırmaya çalışıyor gibi görünse de aslında refah konusunda bir dünya görüşü sunmaktadır. Bu eserin asıl etkisi, bireysel çıkarların iktisattaki yerini ortaya koyma çabasıdır. Smith'in iktisadi sisteminin sac ayaklarından biri kişisel çıkardır. Smith, bir ülkenin zenginliğinin sadece o ülkede elde edilen gümüş ve altın miktarıyla ölçülemeyeceğini söylemiştir. Bu varlıkların yanında sahip olunan evler, topraklar ve tüketilebilir malların da dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Smith, serbest piyasa kapitalizmine ilişkin üç önermenin altını çizerek refahın ve zenginliğin nasıl meydana getirileceğini açıklamıştır. Bunlar kısaca şöyle açıklanabilir (Skousen, 2014);

- Özgürlük: Malı, sermayeyi, emeği üretme ve değiştirebilme hakkı
- Kişisel Çıkar: Kişinin öncelikli olarak kendi çıkarını düşünmesi, bu anlamda kendi işini takip etmesi
- Rekabet: Mal ve hizmetlerin üretim ve değişiminde rekabet etme hakkı

Bu üç önermeyle Smith bir model oluşturmuş ve bu modelin doğal bir ahenk içinde çalışacağına inanmıştır. Her birey kendi çıkarlarını gerçekleştirmek için hareket ederken aslında bilmeden toplum menfaatine hizmet etmektedir. Tam bu noktada “görünmez el” metaforu, kişilerin kendi çıkarlarına göre hareket etmesinin toplum çıkarlarına göre hareket etmesinden daha da fazla toplumsal fayda yaratacağını öne sürmektedir (Smith, 2013). Ancak Smith'in görünmez el metaforu, 1929 yılında yaşanan ekonomik buhrana herhangi bir çözüm önerisi getirememiş, yaşanan kriz karşısında adeta çaresiz kalmıştır. John Maynard Keynes, kriz dönemini yaşamış olması ve dönemin şartlarını iyi teşhis etmesi sayesinde oluşan sorunlara yeni çözüm önerileri getirmiştir. Keynes, klasikçilerin aksine devletin ekonomide düzenleyici bir rol üstlenmesi gerektiğini ve devletin ekonomiye müdahale etmesi gerektiğini savunmuştur (Özcan, 2009).

İktisadın yapı taşı sayılan refah ekonomisinin sistemleşip günümüze kadar gelmesi, Pigou'nun 1920 yılında ilk baskısını yayınladığı ve 1962 senesinde son haline kavuşturduğu “Refah Ekonomisi (The Economics of Welfare)” adlı çalışmasına dayandırılmaktadır (Holcombe, 2009:210). Refahı doyum olarak değerlendiren Pigou, ekonomik refah kavramını önceleyerek, ulusal gelirin büyüklüğü ve gelir bölüşümüne odaklanmıştır. Pigou, toplam refahın değişkenlik gösterebildiğini buna karşın ekonomik refahın değişmezliğini vurgulamıştır (Pigou, 1951). İktisat politikaları konusunda da temel amacın sosyal gelirin asıl değerinin maksimize edilmesi olduğunu ileri süren Pigou, bunun gerçekleştirilmesi için üç adımlı bir süreç önermektedir. Birinci adım, sosyal refah ile ekonomik refah arasında doğrudan bir ilişki olduğu gerçeğinin kabul edilmesidir. İkinci adım, elde edilecek servetin ya da gelirin farklı kişileri farklı düzeylerde memnun edeceği gerçeğini göz önünde bulundurmadır. Üçüncü adım ise sosyal paylara göre dağıtılan farklı mallarda oluşan fazlalıkların tüketicilerin toplamı ile eşdeğer olmasıdır (Hicks, 1939: 698). Pigou, refah ölçülürken para gibi somut unsurların kullanılması gerektiğini savunmuştur (Pigou, 2009: 10-11). Vergi politikalarının ve serbest piyasa ekonomisinin sosyal refah üzerinde etkili olacağı kanaatindedir (Çalışkan, 2001: 40); dolayısıyla Adam Smith'in görünmez el metaforuna karşı çıkar ve devlet müdahalesini destekler. Pigou'nun para ya da gelir gibi somut unsurları refahın göstergesi olarak tanımlaması, refah kavramını sadece ekonomik refah boyutuyla sınırladığını göstermektedir. Ekonomik refah, kişinin satın alabileceği mallardan ve hizmetlerden elde edebileceği fayda ile kişinin mutluluğuna katkıda bulunan bir olgudur (Praag ve Frijters 1999:31).

İktisadi kalkınmanın doğrudan bir göstergesi olan refah düzeyinin ölçülmesi için kullanılan gelir yöntemi, yaklaşık otuz yıl önce başlayan küreselleşme ile birlikte yaşam koşullarının değişime uğraması nedeniyle yetersiz kalmaya başlamıştır. Özellikle bu süreçte, refahın tanımlanması ya da ölçülmesi noktasında yeni yaklaşımlara ihtiyaç duyulmuştur. Refahın ölçülmesinde gelir faktörünün yanı sıra, çevre, sağlık, iletişim, vb. çok çeşitli faktörlerin de ele alınması gerekmektedir (Akar, 2014: 2). Farklı araştırmacılar ya da kurumlar tarafından refah ölçümü için geliştirilmiş araçlardan bazılarını Sosyo-Ekonomik Refah Endeksi (Socio-economic Welfare Index-SEWI), Küresel Refah Endeksi (The Legatum Prosperity Index- LPI), OECD Daha İyi Yaşam Endeksi (Better Life Index- BLI), İnsani Gelişme Endeksi (Human Development Index-HDI), Sürdürülebilir Ekonomik Refah Endeksi (Index of Sustainable Economic Welfare-ISEW), Küresel Sosyal Refah Endeksi (Global Social Welfare Index - GSWI) olarak sıralamak mümkündür. Bu endeksler farklı değişkenler kullansa da temelde gelir, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, sosyal hizmetler, güvenlik ve insan hakları gibi değişkenler kullanmaktadır. Bu çalışmada görüşme sorularının oluşturulmasında temel alınan ve Urtasun ve Gutiérrez (2006) tarafından geliştirilen Küresel Sosyal Refah Endeksi (Global Social Welfare Index - GSWI) 12 temel gösterge altında 80 farklı değişkeni kullanmaktadır. Bu endekste kullanılan temel göstergeler Tablo 1'de sunulmuştur. Ekonomik ve sosyal refahın ölçümü için tasarlanan bu endekste gelir, konut ve ev ekipmanları, istihdam kazanımı ve istihdam kalitesi ekonomik göstergelerdir.

Tablo 1. Küresel Sosyal Refah Endeksi Göstergeler

Gösterge	
Gelir	İstihdam kalitesi
Sağlık	Konut ve ev ekipmanları
Sağlık hizmeti	Erişilebilirlik ve yol güvenliği
Eğitimde başarı	Birlikte yaşama ve sosyal katılım
Kültür ve boş zaman seçeneği	Vatandaş güvenliği
İstihdam kazanımı	Çevresel kalite

Kaynak: Urtasun, A. ve Gutiérrez, I. (2006). *Tourism Agglomeration and Its Impact on Social Welfare: An Empirical Approach to the Spanish Case*. *Tourism Management*, 27 (5), 901-912.

Kırsal Kalkınma ve Kırsal Turizm

Kalkınma kavramı sanayileşme, büyüme ve gelişme gibi kendine yakın anlamlar taşıyan kavramlarla iç içe geçmiş ve bazen onların yerine kullanılmıştır (Yavilioğlu, 2002: 59). Sanayileşme, kalkınma bağlamında vazgeçilmez bir hedef olarak değerlendirilmiş, özetle klasik kalkınma iktisadında kalkınmanın ölçütü olarak görülmüştür (Şenses, 2018: 105-106).

Ülkelerde ya da bölgelerde üretim, istihdam, girdi kullanımı gibi sayısal göstergelerde değer artışları iktisadi büyüme olarak nitelendirilmektedir. Bu sayısal artışa bağlı olarak meydana gelen sosyal, kültürel alanlardaki gelişmeler, yaşam standardının yükselmesi gibi gelişmeler ise iktisadi kalkınma kapsamında incelenmektedir. Kalkınma, insanların yaşam kalitelerinin artırılması ve isteklerinin karşılanması için ülkelerin karşılıklı bir şekilde birbirlerinin ulaştıkları yaşam seviyesine ulaşma girişimlerinin olgunlaştırıldığı doğal bir süreçtir (Kahraman ve Türkay, 2006).

Kırsal kalkınma; kırsal alanlarda yaşamını idame ettiren yoksul halkın ekonomik ve sosyal yaşam standartlarını geliştirmek amacıyla oluşturulmuş bir stratejidir (Worldbank, 1975). Birleşmiş Milletler kırsal kalkınmayı; “mikro düzeyde yaşamını idame ettiren toplulukların içinde bulundukları sosyal, ekonomik, çevresel koşulları iyileştirmek gayesi ile başlattıkları çabaların, bu toplulukların ülkenin bütünüyle kıyaslanması ve ulusal kalkınma girişimlerine gerekli katkıda bulunmalarının sağlanması süreci” olarak tanımlamaktadır (Akça, Esengün ve Sayılı, 2001). Bir ülkenin bölgeleri arasında kalkınma düzeyi farklılıklarını gidermek ve kırsalda yaşamını sürdüren insanların ekonomik ve sosyal refah seviyelerini arttırmak için kırsal turizm son yıllarda önemli bir araç olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Gülçubuk’a (2002) göre kırsal kalkınma; kent ile kır yerleşmeleri arasında oluşan kültürel, ekonomik ve sosyal farklılıkların optimum bir dengeye kavuşturulması ve kırsalda yaşayan insanları bulunduğu kırsal alanda kalkındırmayı hedefleyen politik bir tercihtir. Benzer bir tanımda kırsal kalkınma; kentsel alanlardaki sosyal, ekonomik, etmek yerine bulundukları yerlerde bu olanaklardan yararlanmalarını sağlayan sosyal ve ekonomik politikalar bütünüdür (Cengiz ve Çelem, 2003: 144).

Kırsal kalkınmanın bileşenleri; *tarımsal kalkınma*, *kırsal sanayi* ve *kırsal turizm* olarak ele alınabilir. *Tarımsal kalkınma* kapsamında tarımsal üretim faaliyetleri yer almaktadır. Kaliteli ürün elde etme, üretimi artırarak gelir artışı sağlama vb. konuları kapsayan uygulamaları içerir. *Kırsal sanayi*, kırsal alanda elde edilen ham haldeki kaynakları (tıbbi bitkiler, tarımsal ürünler, su ürünleri vb.) yerinde değerlendirme ve bunları mamule çevirip uygun pazarlara sunabilme faaliyetlerinin bütününden oluşur. *Kırsal turizm* ise tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak yapıldığı kırsal bölgelerde, tarımın yanı sıra turizm arz kaynaklarına bağlı olarak gelişen bir turizm çeşididir. Kırsal turizm aynı zamanda kırsal kalkınmanın sağlanması noktasında öncü bir faaliyet alanı olarak nitelendirilmektedir (Uçar, vd., 2010:52).

Gelişen teknoloji, değişen ekonomik koşullar, tüketici tercihlerinde hissedilen dönüşüm ve 21. yüzyıldaki diğer gelişmelerle birlikte turizm endüstrisi de değişmeye başlamıştır. İnsanlar kitle turizmini tercih etmek yerine daha bireysel ve doğa ile iç içe olan alternatif turizm çeşitlerini tercih etmeye başlamışlardır (Çelik vd. 2017). Kırsal turizm de bu alternatif turizm çeşitlerini biridir. Turizm açısından kırsal alan; kentsel yerleşkelerden uzakta, deniz turizmi gerçekleştirilen merkezlerin dışında kalan, kırsalda var olan kültürel ve doğal yaşamın koruma altına alındığı, kalabalıktan uzak ve kırsal yaşamla alakalı farklı faaliyetlerin gerçekleştirildiği alanlardır (Çeken vd., 2007). Avrupa Birliği tarafından yapılan çalışmalarda kırsal turizm; “yerel ya da tarımsal değerlerle özdeşleşerek güzel vakit geçirmek gayesinde olan ziyaretçilere, istekleri doğrultusunda yeme, içme, konaklama vb. olanakları sağlayan küçük çaplı işletmelerin çoğunlukta olduğu küçük yerleşkelerde süregelen faaliyetler bütünü” olarak tanımlanmaktadır (EC, 1999:151). Kırsal turizm; kırsal bölgelerde yaşamını sürdüren insanlarla beraber gerçekleştirilen, turizm ürününün somut ve somut

olmayan kırsal çekiciliklerden oluşturulduğu, sürdürülebilirlik olgusu bağlamında gerçekleştirilen bir alternatif turizm çeşidi olarak değerlendirilebilir (Çeken vd., 2012: 12).

Ülke ekonomisinin daha istikrarlı kalkınması ve ülkedeki tarihi, kültürel ve doğal güzelliklerin korunması bağlamında kırsal turizm kitle turizmine kıyasla daha sürdürülebilir özelliktedir. Kırsal alanlarda yaşayan halkın kalkınması maksadıyla farklı kaynak arayışları sonucunda, tarımın tamamlayıcısı olarak kırsal turizm devreye girmiştir. Kırsal turizm yoğun rekabetin yaşandığı turizm pazarında yöreye has turistik arz kaynakları kullanılarak ekonomik ve sosyal refahın geliştirilmesi yönünde kalkınmaya katkı sağlanmaktadır. Bundan dolayı kırsal turizm tarımsal kazanımların azalmış olduğu yörelerde öncelikli sektör olarak kullanılmakta ve kırsal kalkınma için önemli bir fırsat olarak görülmektedir (Dashper, 2014: 16).

Refah kavramının çerçevesi konusundaki tartışmalar halen devam etmektedir. Bu nedenle turizm literatürü açısından turizm-refah ilişkisi yeni bir çalışma alanı olarak nitelendirilebilir. Dünya genelinde refah ve turizm arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar oldukça sınırlıdır ve bu çalışmaların tamamı kent, bölge ya da ülke bazında hazırlanmış makro ölçekli çalışmalardır. Örneğin Boukas and Zaikas (2016) çalışmasında Kıbrıs'ın rekabet gücünü nasıl arttırabileceğini ve ekonomik durgunluğun getirdiği zorluklarla nasıl etkili bir şekilde başa çıkabileceğini, bir destinasyon olarak çekiciliğini sürdürürken aynı zamanda gelecek nesiller için niteliklerini nasıl sürdürebileceğini ve refahını nasıl sağlayabileceğini araştırmıştır.

'İçten dışa' bir yaklaşım ile, Kıbrıs turizm politikasını kırsal / özel ilgi turizmi gibi alternatif turizm çeşitlerine odaklanmaya yönlendirebileceğini savunmuştur. Sonuç olarak turizm politikasının adanın bozulmamış kültürel ve doğal varlıklarından yararlanarak kırsal turizm ve özel ilgi turizmi gibi alternatif turizm geliştirme biçimlerine odaklanması koşuluyla 'içten dışa' bir yaklaşımın uygulanabileceğini iddia etmiştir. Yerel temalı festivaller, kültürel miras turizmi veya yerel değerleri, gelenekleri ve kimlikleri besleyen, rekreasyon fırsatları sağlayan ve yerel toplulukların sosyal dokusunu canlandıran doğa turizmini geliştirme fırsatlarını temsil eden faaliyetler düzenlenerek ada sakinlerinin doğrudan refahına katkıda bulunulabileceğini savunmuştur. Eric, vd. (2020) ise yaptıkları çalışmada havayolu bağlantıları, turizm ve refah arasındaki ilişki üzerine odaklanmışlardır. Ülkede havayolu bağlantılarının gelişmesiyle taşımacılık, turizm ve ticaretin gelişeceği bununla beraber de insanların refah seviyesinin artacağını savunmaktadırlar. Çalışma, güvenli, sağlıklı ve verimli havayolu bağlantısının kalkınma için hayati bir kaldıraç olarak önemini vurgulamaktadır. Ayrıca hava yoluyla uluslararası erişilebilirliğin, herhangi bir turizm destinasyonunun geliştirilmesi ve küresel ekonomiye entegrasyonu için gerekli olduğunu belirtmektedirler.

Kırsal alanlar ve kırsal turizm ile ilgili yapılan refah çalışmalarına örnek olarak Synman (2014) ve Soleimani vd. (2018)'nin çalışmaları gösterilebilir. Synman (2014) yaptığı çalışmada, ekoturizm istihdamının kırsal kesime doğrudan etkisini anlamak üzere, altı Güney Afrika ülkesinde hane gelirleri, ekoturizmin mutlak yoksulluğun azaltılması ve sosyal refahın iyileştirilmesi açısından rolünü anlamaya çalışmıştır. Refah göstergelerini demografik bilgiler, sosyal refah ve yaşam standartları, eğitim, istihdam biçimleri, gelir ve giderler, sağlık, güvenlik ve çevresel faktörler başlıkları altında toplamış ve sonuç olarak ekoturizmin yarattığı istihdam ile yerel sosyo-ekonomik kalkınmaya katkı sağladığını, hane halkı gelirinin arttığını, bu durumda daha iyi fırsatlara erişimin kolaylaştığını ve insanların refah seviyesinin arttığını tespit etmiştir. Soleimani vd. (2018) ise yaptıkları çalışmada Doğu Azerbaycan bölgesinde kırsal kesimde sosyal refahın geliştirilmesinde turizmin gelişmesinin rolünü incelemiş, turizmin gelişmesi ile kırsal sosyal refah endekslerinin teşviki arasında herhangi bir ilişki olup olmadığı sorusuna cevap aramışlardır. Araştırmanın sonuçları kırsal turizmin geliştiği köylerde refahın diğer köylere göre daha fazla geliştiğini tespit etmişlerdir.

Yöntem

Isparta Kuyucak'ta yaşayan yerel halkın, kırsal turizm faaliyetleri bağlamında, ekonomik refah açısından incelendiği bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2013; Patton, 2014).

Nitel araştırmalarda en çok kullanılan ve en temel araştırma desenleri; fenomenolojik araştırma, anlatı araştırması, etnografik araştırma, kuram oluşturma araştırması ve durum araştırmasıdır (Saban ve Ersoy, 2017). Durum araştırması bu çalışmanın araştırma deseni olarak belirlenmiştir. Durum araştırması deseni (vaka çalışması, örnek olay); güncel bir olayı, bir ya da birkaç olguyu kendi doğal yaşam döngüsü içinde

araştıran, sınırlamanın keskin hatlarla belirgin olmadığı, birçok veri veya kanıt kaynağının var olduğu hallerde kullanılan görgül bir araştırma desendir (Yin, 2009). Durum araştırmaları tekli ve çoklu durum araştırmaları olarak ikiye ayrılmaktadır. Tekli durum çalışmaları da kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlar; bütüncül tek durum deseni ve iç içe geçmiş tek durum desendir. İçerisinde tek bir analiz birimi olan, tek bir durumun incelendiği durumlarda kullanılırken; bütüncül tekli durum deseninden yararlanır. İç içe geçmiş tek durum deseninde ise incelenen durum, kendi içerisinde alt tabakalara veya alt birimlere ayırarak incelenmektedir (Yin, 2009). Bu araştırmanın deseni bütüncül tek durum deseni olarak kurgulanmıştır. Bu sayede araştırma hakkında derin bilgi elde edebilmek için Kuyucak'ta gerçekleştirilen kırsal turizm faaliyetinin sadece yöre halkının ekonomik refahı üzerindeki etkileri gelir düzeyi, alım gücü, istihdam olanakları, enflasyon gibi ekonomik değişkenler üzerinden bütüncül olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmada kullanılan veri toplama araçları için Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 29.06.2021 tarihli ve 80185 protokol numarası ile gerçekleştirilen toplantıda etik izin alınmıştır.

Araştırma Alanı

Akdeniz Bölgesinin iç kesimlerinde yer alan Isparta iline bağlı Kuyucak köyü; İstanbul, Eskişehir, Ankara, İzmir, Afyon, Denizli ve Antalya illerini birbirine bağlayan D-650 karayoluna 9 km uzaklıkta, Isparta Süleyman Demirel Havaalanı'na 20 km, Denizli Çardak Havaalanı'na 83 km, Antalya Havaalanı'na ise 170 km uzaklıktadır. Isparta'ya 47 kilometre uzaklıkta yer alan Kuyucak köyünün nüfusu 261'dir. Torosların eteğinde yüksek bir tepeye konumlanan ve tipik bir Anadolu köyü özellikleri gösteren köyde lavanta tarımı yaygın olarak yapılmakta ve önemli bir gelir kaynağı yaratmaktadır. Uzun yıllardır göç veren köy, lavanta tarımının bir kırsal turizm çekiciliğine dönüşmesiyle 2015 yılından bu yana göç alır hale gelmiştir (Bilgiç vd., 2016; Ongun vd., 2018; Giray vd., 2019).

Şekil 1. Isparta Kuyucak'ın Haritada Gösterimi

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Anadolu Efes ortaklığında sürdürülen “Gelecek Turizmde” destek fonuna 2015 yılında “Lavanta Kokulu Köy Projesi” ile başvuran Kuyucak köyünde (Proje ortakları: Keçiborlu Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği, Keçiborlu Yardımlaşma, Dayanışma ve Eğitim Derneği ve Kuyucak Muhtarlığı) projenin kabulüyle birlikte kırsal turizm gelişmeye başlamıştır. Projeyle farkındalık oluşturmak, bölgede istihdam alanları yaratmak, göç sorununu çözmek, bölgenin kalkınmasına katkıda bulunulmak ve köyü kırsal turizm merkezi haline getirmek amaçlanmıştır (Başaran, 2017; Akşap, 2018; Sarı Gök, 2019).

Proje kapsamında köyde Lavanta Kokulu Köy Kooperatifi isimli bir kooperatif kurulmuş, gençler ve kadınlar başta olmak üzere tüm halka alanında uzman kişiler tarafından eğitimler verilmiştir. Ev pansiyonculuğu, aromatik bitki yetiştiriciliği, kırsal turizm etkinlikleri, satış görevliliği, işletmelerde hijyen, girişimcilik, diksiyon, alan tanıtımı eğitimi ve kooperatifçilik başlıkları altında verilen eğitimler ile yöre halkının bilinçlendirilmesi hedeflenmiştir. Lavanta Kokulu Köy Projesi ile Türkiye’de farklı bir turizm kültürünün oluşmaya başladığı ve sürdürülebilir turizm ile yerel kalkınmanın önünü açmanın mümkün olduğu ortaya çıkmıştır (Erdil, 2017). Tarımsal üretime bağlı ekonomik yapının ve getirilerinin kırsal turizm ile nasıl değiştiğini anlamak açısından Kuyucak köyü önemli bir örnektir.

Çalışma Grubu

Nitel araştırmalarda, araştırmanın konusu olan kişi, olay, durum hakkında ve belirli bir amaç doğrultusunda derinlemesine bilgi toplamak amacıyla rastgele örneklem seçimi yerine amaçlı örnekleme yöntemleri tercih edilmektedir (Maxwell, 1996). Nitel araştırmalarda amaçlı örnekleme sayesinde; araştırma konusuyla ilgili doğrudan tecrübesi olan bireylerden daha zengin bilgiye ulaşmayı sağlar (Patton, 2014). Amaçlı örnekleme belirleme teknikleri arasında en çok tercih edilenler maksimum çeşitlilik ve kartopu örnekleme teknikleridir (Merriam, 2015). Maksimum çeşitlilik örneklemesinde incelenecek olay ya da olguyu en iyi şekilde temsil edebilecek maksimum çeşitlilikte kişiler örnekleme dahil edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Kartopu örneklemesinde ise ilk olarak araştırma konusu ile ilgili bilgi sahibi birkaç kişi belirlenerek görüşme yapılır ve görüşme sonunda katılımcılardan kendileri gibi konu hakkında bilgisi olan kişilere yönlendirmeleri istenerek yeni katılımcılara ulaşılır (Berg ve Lune, 2015).

Bu araştırmada çalışma grubunu yani katılımcıları belirlemek için amaçlı örnekleme tekniklerinden maksimum çeşitlilik örnekleme ile kartopu örnekleme birlikte kullanılmıştır. Araştırma konusuna uygun olarak kapsamlı bilgilerin elde edilmesi ve veri çeşitliliğinin sağlanması amacıyla Kuyucak köyünde yerel halk arasından farklı sosyo-demografik özelliklere sahip katılımcılarla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Tablo 2’de katılımcılara ilişkin demografik veriler sunulmuştur.

Tablo 2. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Katılımcı	Mesleği	Cinsiyeti	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durumu
K1	Kamu	Erkek	49	Lisans	Evli
K2	Çiftçi	Kadın	50	İlkokul	Evli
K3	Çiftçi	Erkek	49	İlkokul	Evli
K4	Öğrenci	Kadın	20	Lise	Bekâr
K5	Esnaf	Erkek	41	Lise	Evli
K6	Emekli Öğretmen	Erkek	60	Yüksekokul	Evli
K7	Çiftçi	Erkek	51	Ortaokul	Evli
K8	Öğrenci	Kadın	21	Lise	Bekâr
K9	Ev hanımı	Kadın	40	Lise	Evli
K10	Emekli Polis	Erkek	54	Ön Lisans	Evli
K11	Esnaf Emekli	Erkek	63	Lise	Evli
K12	Serbest meslek	Erkek	51	İlkokul	Evli
K13	Özel Sektör	Erkek	29	Lisans	Bekâr
K14	Özel Sektör	Kadın	23	Lise	Bekâr
K15	Kooperatif başkanı	Kadın	39	Ön lisans	Bekâr
K16	Asker Emeklisi	Erkek	71	Lise	Evli
K17	Özel Sektör	Erkek	38	Lise	Evli
K18	Esnaf	Erkek	38	Ortaokul	Evli
K19	Ev hanımı	Kadın	53	İlkokul	Evli
K20	Kamu	Erkek	40	Lisans	Evli
K21	Öğrenci	Kadın	21	Lise	Bekâr
K22	Özel Sektör	Erkek	46	Lise	Evli
K23	Çiftçi	Kadın	45	Ortaokul	Evli
K24	Muhtar	Erkek	55	Lise	Evli
K25	Çiftçi	Kadın	38	Ortaokul	Evli
K26	Çiftçi	Kadın	52	Ortaokul	Evli
K27	Çiftçi	Kadın	58	İlkokul	Evli

Yerel halkın demografik özelliklerine ilişkin bulguları gösteren Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya 15’i erkek 12’si kadın olmak üzere toplamda 27 kişi katılmıştır. Katılımcıların yaşlarının 20’li yaşlardan 70’li yaşlara kadar değişkenlik gösterdiği ve orta yaşlıların ağırlıkta oldukları söylenebilir. Meslek gruplarına bakıldığında, katılımcıların farklı istihdam alanlarında ve farklı mesleklere sahip oldukları görülmektedir. Medeni durumları açısından, katılımcıların 21’i evli ve 6’sı bekar; eğitim durumlarına bakıldığında ise ilkokuldan üniversiteye kadar farklı eğitim düzeylerine sahip oldukları görülmektedir. Nitel araştırmalarda örneklem sayısını belirlemede dikkate alınan veri yeterliliği ve veri doygunluğu değerlendirilerek (Yıldırım ve Şimşek, 2016; Creswell, 2020), bilgilerin tekrarlanmaya başladığı noktada görüşmelere son verilmiştir. Katılımcılara kişisel

verilerin korunması maksadıyla K1'den K27'ye kadar kod verilmiştir. Bulgularda yer verilen alıntılar bu kodlara göre aktarılmıştır.

Veri Toplama Tekniği ve Araştırma Süreci

Nitel araştırmalarda sık kullanılan veri toplama araçları; gözlem, doküman incelemesi (belge, resim, yazışmalar gibi) ve görüşme olarak sıralanmaktadır. Durum çalışmalarında araştırmacının mümkün olduğunca çeşitli veri türünü ya da kaynağını kullanması önerilmektedir (Yin, 2009; Hartley, 1995). Böylelikle üstünde çalışılan araştırmanın doneleri zenginleşerek, alternatif yorumlara ulaşıp, daha geniş bir perspektifle araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi mümkün hale gelmektedir. Aynı zamanda bu durum geçerlilik ve güvenilirliğin artmasında büyük ölçüde etkilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Görüşme, araştırmacı ile katılımcının birlikte yer aldığı, araştırmanın amaçları doğrultusunda soruların katılımcıya yöneltildiği ve katılımcının konuyla ilgili bakış açısını ortaya koymayı amaçlayan bir veri toplama tekniğidir (Merriam, 2015). Yapılandırılmış görüşme, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme gibi farklı yaklaşımlarla gerçekleştirilebilir. Bu çalışmada tercih edilen yarı yapılandırılmış görüşme yaklaşımında araştırmacı önceden hazırladığı soru formunu konu başlıkları için rehber olarak kullanır. Soruların sırası görüşme sırasında değişebilir ya da bir sorunun cevabı verilirken başka bir sorunun sorulmasına gerek kalmayabilir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin esnekliği kapsamında araştırmanın amacına yönelik olarak araştırmacı tarafından görüşme formunun soru akışına bağlı olarak, katılımcıların yanıtlarını açması ve ayrıntılı bir şekilde açıklamaları sağlanmaktadır (Türnüklü, 2000: 547). Görüşmelerin kayıt altına alınması için önerilen yöntemler ses kayıt cihazları ile görüşmelerin kaydedilmesi, görüşme sırasında not tutulması ve görüşme bittikten sonra akılda kalanların kâğıda aktarılmasıdır (Merriam, 2015). Bu çalışmada da hem ses kaydı alarak hem de görüşme sırasında araştırmacı tarafından not tutularak görüşmeler kayıt altına alınmıştır.

Görüşme Sorularının Oluşturulması ve Görüşme İlkeleri

Görüşme soruları refah ölçümü için tasarlanmış ölçüm endekslerinden mikro ölçeğe uyarlanarak hazırlanmış ve alanında uzman öğretim üyelerinden oluşan 7 kişiye danışılarak soruların anlaşılabilirliği açısından düzenlenerek görüşme formuna son hali verilmiştir. Etik Kurul onayı alındıktan sonra, araştırmacı tarafından bizzat yürütülen görüşmelerin tamamı 08.07.2021 – 19.07.2021 tarihleri arasında yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir. Her biri ortalama 45 dakika süren görüşmeler genel olarak katılımcıların istediği mekanlarda ve saatlerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce araştırmacı kendisini tanıtmış, araştırmanın genel hatlarından söz ettikten sonra, katılımcılardan sözlü ve yazılı izin alınmıştır. Daha sonra sorulara geçmeden önce katılımcıların her birine kırsal turizm, kırsal kalkınma ve refah olguları hakkında bilgilendirme yapılmış, bu görüşmenin ne amaçla yapıldığı, yalnızca kişinin konuyla ilgili görüş ve düşünceleri ile ilgilenildiği, kişisel veya işletmeye dair hiçbir bilginin paylaşılmayacağı, ses kayıtlarının ve verilen bilgilerin kullanımında katılımcının kimliğinin beyan edilmeyeceği ve görüşmenin tamamen gönüllülük esasına dayandığı açık bir dille belirtilmiştir. Görüşme sırasında detayları atlamamak ve süreci hızlandırmak amacıyla ses kaydı alınması için de ayrıca katılımcılardan izin alınmıştır. Katılımcılardan izin alınamaması durumunda herhangi bir baskı yapılmamış kayıt cihazının kullanılması yerine görüşme notları elle tutulmuştur. Görüşmelerin yapılması için katılımcıların bulunduğu yere gidilmiş ve görüşmeler katılımcıların doğal ortamlarında gerçekleştirilmiştir. Bilgiler tekrar etmeye başladığında bilgilerin doyum noktasına ulaştığı anlaşıldığından, tekrarın ilk görüldüğü yerde veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

Güven Duyulabilirlik

Nitel araştırmalarda kullanılan geçerlik ve güvenilirlik kavramı yerine, nitel araştırmalar için güven duyulabilirlik terimi kullanılmaktadır (Guba, 1981). Güven duyulabilirliğin 4 ölçütü vardır. Bunlar; inandırıcılık, aktarılabilirlik, güvenilebilirlik ve onaylanabilirliktir (Lincoln ve Guba, 1986). Nicel araştırmalarda kullanılan geçerlik güvenilirlik kavramlarıyla eşleştirildiğinde inandırıcılık iç geçerlilik, aktarılabilirlik ise dış geçerlilik ölçütüdür. Ayrıca tutarlılık güvenirliliğin, onaylanabilirlik ise objektifliğin karşılığı olarak açıklanabilir (Arastaman vd., 2018).

İnandırıcılık araştırmada elde edilen bulguların doğruluğunun ölçüsüdür. Araştırma alanında katılımcılarla uzun süreli etkileşim, sürekli gözlem, iyi bilinen araştırma yöntemlerinin kullanılması, çeşitleme; katılımcı dürüstlüğüne destekleyen taktiklerin kullanımı, meslektaş değerlendirmesi; araştırmacının özgeçmişi, nitelikleri ve deneyimleri gibi ölçütler kullanılarak nitel araştırmalarda inandırıcılık artırılabilir (Guba, 1981; Lincoln ve Guba, 1986; Miles ve Huberman, 1994; Shenton, 2004). *Aktarılabilirlik*, araştırma sonuçlarının başka alanlara, topluluklara uyarlanabilirliğinin sağlanması ile ilgili bir dış geçerlik ölçüsüdür. Çalışmalarda

aktarılabirliğin sağlanması için araştırmaya katkı sağlayan bireyler ile ilgili kısıtlamaların, araştırmanın yapıldığı yerin, veri toplama yöntemlerinin, katılımcı sayısının, verileri toplama anında ne kadar süre geçtiği ya da veri toplandıktan sonra ne kadar zaman geçtiği hakkında bilgilerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Shenton, 2004: 70). *Tutarlılık*, araştırmada elde edilen verilerin sonuçlarla tutarlı olması ve verilerin tekrarlanabilir ve birbirleri ile tutarlı olmasını ifade etmektedir. Tutarlılık için, araştırmada elde edilen bulguların ve yapılan yorumların tutarlı bir süreç doğrultusunda yapılması, araştırma sürecinin tekrarlanabilir olması ve açık bir dille ifade edilmesi gerekmektedir (Decrop, 2004:160). *Onaylanabilirlik* ise araştırma bulgularının ve sonuçlarının araştırmacının kişisel düşünce ve önyargılarından bağımsız bir şekilde doğrudan katılımcı ifadelerine dayalı olarak oluşturulduğunun göstergesidir. Onaylanabilirliğin sağlanması için, bulguların araştırmacının özellikleri ve seçimlerinden değil katılımcıların kendi kişisel deneyim ve düşüncelerinden kaynaklandığı ortaya konulmalıdır (Arastaman vd., 2018).

Araştırmada güven duyulabilirliğin sağlanması amacıyla araştırmacı tarafından sağlanan ölçütler aşağıda kısaca açıklanmıştır:

- **İnandırıcılık:** Araştırmacı 2017-2022 yılları arasında defalarca Kuyucak'a çeşitli nedenlerle gitmiştir. Bu süre boyunca yapılan sürekli gözlemlerle yıllar içinde bölgede ortaya çıkan değişiklikler hakkında araştırmacının bireysel deneyimi de araştırmanın inandırıcılığını desteklemektedir. Ayrıca araştırmada yöre halkı ve kırsal turizm işletmecileri ile derinlemesine görüşmeler yapılmış, yörede araştırma sürecince ortalama günde 600 dakikadan daha fazla zaman geçirilerek katılımcılarla güvene dayalı ilişkiler geliştirmeye özen gösterilmiştir. Yörede yaşayan insanlar gibi davranılmış, onların yaşam biçimine ayak uydurulmuştur. Böylelikle yörede yaşayan insanların güveni kazanılmış, araştırma yapmak daha kolay hale gelmiştir. Araştırma soruları kırsal kalkınma çalışmaları ve sosyal refah ölçüm indekslerinden oluşturulmuş ve çeşitli akademisyenlerden uzman görüşü alınmıştır. Katılımcılar hiçbir şekilde görüşme için zorlanmamıştır. Ayrıca istedikleri zaman görüşmeden ayrılacakları beyan edilmiştir. Araştırmacı yörenin insanı olduğu için görüşmelerde içten ve sıcak bir ortam sağlanmış, bu bağlamda da açık sözlü görüşler elde edilmiştir. Meslektaş değerlendirmesi bağlamında bu çalışmada düzenli olarak alanında uzman kişilerle ve tez izleme komitesi üyeleri ile irtibatta bulunulmuş ve görüşleri değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırmacının özgeçmişi, nitelikleri ve deneyimleri açısından değerlendirildiğinde araştırmacının geçmişte kırsalda yaşamış olması ve buna istinaden kırsal yaşamı bilmesi, kırsal turizm, kırsal kalkınma, kırsal yoksulluk gibi konulara ilgi duyması ve bu konular üzerinde çalışmalar yapmış olması, turizm işletmeciliği alanında doktora eğitimi alıyor olması dolayısıyla araştırılan konu hakkında yetkindir.
- **Aktarılabirlik:** Kuyucak köyünde toplamda 27 kişi ile görüşülmüş, bu görüşmelerin farklı demografik özelliklere sahip kişilerle yapılmasına özen gösterilmiş, bu sayede veri çeşitliliği ve farklı bakış açılarının yakalanması sağlanmıştır. Veri toplama yöntemi olarak görüşme, gözlem ve doküman incelemesi olmak üzere üç farklı teknik kullanılmış ve veri analiz stratejisi olarak içerik analizi kullanılmıştır. Çalışmada katılımcıların doğrudan söylemlerine yer verilmiş, bu söylemlerden hareketle alt temalar oluşturulmuş ve ana tema ile alt temalar arasındaki ilişkiler ile aralarındaki bağlantıları değerlendirmek suretiyle bütünlük sağlanmıştır. Araştırma konusuna yönelik olarak araştırma sürecinin özenli bir şekilde nasıl yürütüleceği ortaya konmuştur. Bu bağlamda veri geliştirme aşaması, veri analizi sırasında izlenen adımlar, elde edilen bulgular ve bulgulara dair değerlendirmeler ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.
- **Tutarlılık:** Bu araştırmada tutarlılığın sağlanması için araştırma kapsamında izlenen tüm basamaklar, ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Soruların oluşturulmasından başlayan ve analizlerin gerçekleştirilmesiyle değerlendirilmelerin tamamlanmasına kadar izlenen süreç detaylı olarak açıklanmış ve araştırmacı bu süreci dikkatli bir şekilde takip etmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme ile kartopu örnekleme yöntemi birlikte kullanılmış ve farklı bakış açılarının yansıtılması sağlanmıştır. Ayrıca araştırma sonuçlarının, araştırma sorularıyla tutarlı ve benzer ortamlarda da test edilmesinin mümkün olduğu görülmektedir.
- **Onaylanabilirlik:** Katılımcılardan elde edilen ifadeler hiç değiştirilmeden bulgular kısmında verilmiştir. Farklı gruplardan veri toplanması ve doğrudan katılımcı ifadelerine yer verilmesi bu araştırmanın onaylanabilirliğine bir kanıt olarak sunulabilir. Bu araştırmada da esneklik ve tarafsızlık ilkelerine bağlı kalınmıştır.

Araştırma Verilerinin Analizi

Nitel veri analizi, çalışma yapılan veriyle ilgili anlamlar üretmek ve veri setinde temsil edildiğine neyin ilişkin açıklamalar geliştirmek amacıyla yapılan bir yorumlama ve sınıflandırma sürecidir. Aynı zamanda bu süreç, pratik ve rutin uygulamalardaki yapıları, alan sorunlarını veya süreçleri tanımlamak ve keşfetmek için de girişilen bir yöntemdir (Flick, 2013). Veriden anlam çıkarmak için araştırmacı sürekli olarak somut veri seti ile soyut kavramlar arasında ve yine tanımlamalar ve yorumlamalar arasında gidip gelerek tümevarımsal ve tümdengelimsel akıl yürütme süreçlerini birlikte kullanır (Corbin ve Strauss, 2008). Bu çalışmada, verilerin analizi tümevarımsal analiz yaklaşımı ile gerçekleştirilmiştir. Tümevarımsal analiz, veri türündeki örüntüler, temalar ve kategoriler ortaya çıkarılarak gerçekleştirilmektedir (Creswell, 2013).

Araştırmada elde edilen verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, elde edilen verileri açıklayabilecek kavramalara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 227). Bu bağlamda bu çalışmada birbirine benzeyen veriler, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek ana kategoriler ve alt kategoriler oluşturulmuş, anlaşılabilir bir biçimde düzenlenip yorumlanmıştır. Bu şekilde olgu tüm yönleriyle, kapsamlı bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır.

Yapılan bu çalışmada katılımcılardan elde edilen ses kayıtları verilerin analizi için deşifre edilip bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Deşifre dosyası birden fazla kez dikkatlice okunmuş ve ilgili literatürden de faydalanılarak “MAXQDA Analytics Pro 2022” nitel veri analiz programı ile bir kod şeması oluşturulmuştur. Yapılan bu kodlamalar birleştirilerek önce kategoriler oluşturulmuş, sonra birbiriyle bağlantılı kategoriler birleştirilerek ana temalar belirlenmiştir.

Bulgular

Katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen ve içerik analizi ile değerlendirilen betimsel bulguları ortaya çıkarabilmek adına kelime frekans analizi (MAXDicto), kelime bulutu ve kod-alt kod-bölümler modeli kullanılmıştır.

Ana Temalara ve Alt Temalara İlişkin Açıklamalar

Yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler işlenerek “MAXQDA Analytics Pro 2022” programında tanımlanarak açık ve kapalı kod sistemiyle elde edilmiş ve alt temalar, ana temalar, kodlar belirlenmiştir. Açık kod sistemi yani tümevarımsal yöntem ana temalar, alt temalar ve kodların saha çalışmalarında elde edilen veriler bağlamında oluşturulmasını ifade etmektedir. Kapalı kod sistemi yani tümdengelimsel yöntem ise saha araştırmasına çıkmadan alanyazına ya da bir teoriye dayalı olarak yapılandırılmış kod sistemini ifade etmektedir. Açık kodlama yapılırken Strauss ve Corbin’in kodlama paradigmasından yararlanılmıştır. Creswell (2013)’ün eleştirisi dikkate alınarak çalışma kapsamında kodlamalar sahadan gelen verilerle birlikte alanyazından elde edilen bilgiler kullanılarak oluşturulmuştur.

Şekil 2. Ana Temalar, Alt Temalar ve Kod Sayılarına İlişkin Kod Sistemi

Kod Sistemi		
▼	● EKONOMİK ETKİLER	0
●	● Gelir	27
●	● İstihdam	26
●	● Satın Alma Gücü:	19
●	● Yöresel Ürünlerin Fiyatında Artış	24
●	● Pazarlama ve Satış Olanakları	15
●	● Yeni İş ve Çalışma Alanları	19
●	● Ürünlerin Çeşitlenmesi	22
●	● Enflasyon	4

Araştırmada saha çalışmasından elde edilen veriler doğrultusunda oluşturulan **ekonomik etkinlikler** ana teması altında; gelir, istihdam, satın alma gücü, yöresel ürünlerin fiyatında artış, pazarlama ve satış olanakları, yeni iş ve çalışma alanları, ürünlerin çeşitlenmesi ve enflasyon olmak üzere 8 alt tema oluşturulmuştur. Şekil 2 bu alt temalara ilişkin belirlenen 156 kodun alt temalara göre dağılımını göstermektedir.

Araştırmaya Yönelik Betimsel Bulgular

Betimsel bulgular için kelime bulutu, kelime frekans analizi ve kod-alt kod-bölümler modeli kullanılmıştır. Kelime frekans analizi sayesinde “Kuyucak’ta kırsal turizmin ekonomik refah üzerindeki etkileri”ne ilişkin

anahtar kavramlar ortaya konulmuştur. MAXQDA Analytics Pro 2022 nitel veri analiz programında MAXDicto modülü kullanılarak oluşturulan kelime bulutu oluşturulurken “için, bir, lakin, ancak, çok” gibi kapsam dışında kalan kelimeler analize dahil edilmemiştir. Şekil 3’teki kelime bulutu incelendiğinde; lavanta, ürünler, iyi turizm, gelir, eğitim, insanlar, göç, istihdam, alım, güç, çevre gibi baskın sözcükler dikkat çekmektedir. Şekil 3’te kelimelerin büyüklüğü frekans değerleri ile doğru orantılıdır.

Şekil 3. Kelime Bulutu

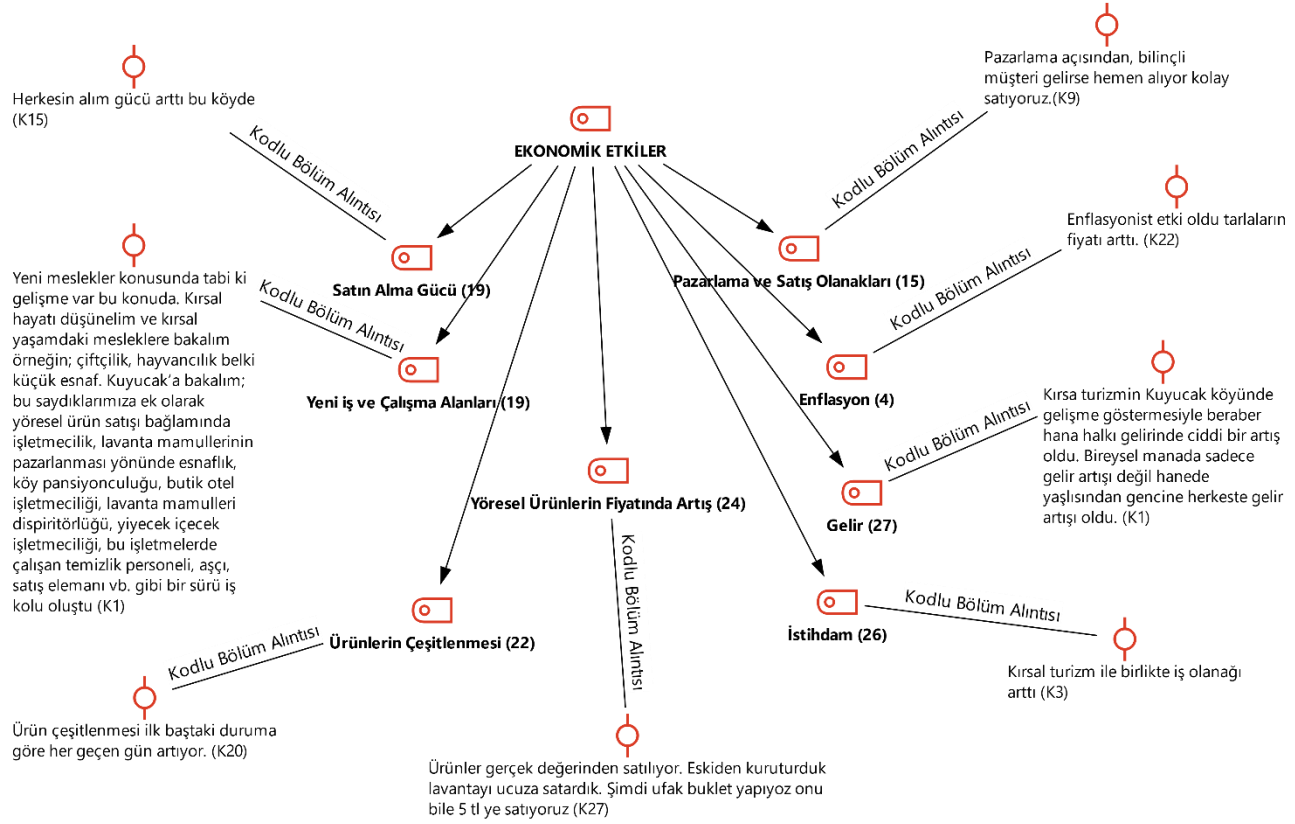
Kelimelerin detaylı dağılımı verilen Tablo 3'te aynı kavramı ifade eden kelimeler birleştirilmiştir (örneğin, lavantanın + lavantaya + lavanta... + = Lavanta; çevreye + çevrede + çevre...+ = çevre; geliri + gelire + gelir...+ = gelir; vb.). Bu kapsamda, 27 katılımcının yorumlarından toplam sözcük sayısının 2.686 olduğu, en çok tekrar eden 25 sözcüğün ise toplam sözcük sayısının %49,17'sini oluşturduğu belirlenmiştir (n= 2.686). En çok kullanılan 25 sözcük genel olarak incelendiğinde, katılımcı görüşlerinde en sık kullanılan ifadenin “Lavanta” olduğu (n= 110, %3,90) tespit edilmiştir.

Tablo 3. Görüşmeler Sonucu En Çok Kullanılan 25 Sözcük (n = 2686)

Sözcük	Harf Sayısı	Frekans	Yüzde	Sözcük	Harf Sayısı	Frekans	Yüzde
Lavanta	7	110	3,90	İstihdam	8	42	1,49
Arttı	5	103	3,66	Kırsal	6	41	1,46
Köyde	5	102	3,62	Yazın	5	40	1,42
Ürünler	7	93	3,30	Güç	3	38	1,35
İyi	3	92	3,27	Alım	4	34	1,21
Turizm	6	84	2,98	Pazarlama	9	34	1,21
Gelişti	7	74	2,63	Çevre	5	32	1,14
Para	4	64	2,27	Kirlenme	8	30	1,06
Eskiden	7	58	2,06	Sağlık	6	29	1,03
Gelir	5	58	2,06	Sosyal	6	27	0,96
Eğitim	6	54	1,92	Misafirperverlik	18	26	0,92
İnsanlar	8	52	1,85	Kuyucak	7	24	0,85
Göç	3	44	1,56	TOPLAM		1.385	49.18

Kod-alt kod-bölümler modeli kullanılarak alt temaların kodlanma sıklığı tespit edilmiş ve katılımcıların alt temalara ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Kuyucak'ta kırsal turizmin gelişmesiyle beraber oluşan ekonomik etkilere yönelik katılımcıların görüşlerinin dağılımını gösteren kod-alt kod bölümler modeli Şekil 4'te verilmiştir.

Şekil 4. Ekonomik Etkiler Kodu ile İlgili Katılımcı Görüşlerinin Dağılımını Gösterir Kod-Alt Kod-Bölümler Modeli

Şekil 4'te görülebileceği gibi; ekonomik etkiler ana temasına ait gelir alt teması 27, satın alma gücü 19, enflasyon 4, istihdam 26, yeni iş ve çalışma alanları 19, yöresel ürünlerin fiyatında artış 24, ürünlerin çeşitlenmesi 22, pazarlama ve satış olanakları 15 kez kodlanmıştır. Bu alt temalara ilişkin açıklamalar ve katılımcı görüşleri aşağıda değerlendirilmiştir.

Gelir:

Gelir insanların yaşamını sürdürebilmesi için çok önemli bir ihtiyaçtır ve elde edilmesi için belli bir efor gerektirir. Kırsal hayatta kıt olan kaynakları kullanıp bunlardan gelir elde etmek zordur, bu nedenle de insanlar kırsal yaşamı sevmelerine rağmen terk etmek zorunda kalırlar. Kırsal turizmin gelir yaratıcı etkisi tam da bu noktada devreye girmektedir. Kırsal turizm yöre halkı için önemli bir gelir kaynağıdır. Katılımcılardan (K25)'in "...evde herkes çalışıyor kimse boş durmuyor. Hane halkı geliri arttı..." ifadesinde belirttiği üzere kırsal turizmin gelişmesiyle iş olanakları arttığı için gelir de artmaktadır. K23) benzer bir ifadeyle "...olumlu olarak değişim var para kazanıyoruz turizm sayesinde" diyerek turizmin gelir açısından önemine vurgu yapmaktadır.

Gelir artışı beraberinde bireysel ya da hanehalkı harcamalarının artmasını da sağlamaktadır. (K17)'nin "...olumlu değişimler oldu herkes evini arabasını, traktörünü yeniledi. Evinin içini yeniledi, internet bağlattı teknolojik aletler aldı. Lavanta sayesinde maddi manevi değişim oldu" ifadesinde lavanta tarımının ve gelişen turizm hareketliliğinin gelirleri arttırdığı, buna bağlı olarak tüketim harcamalarının arttığını göstermektedir. Bu ifade ayrıca turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirin bireylerin daha konforlu bir yaşam için ihtiyaçlarını karşılayabilmelerine de olanak sağladığının bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.

Kırsal turizm sayesinde Kuyucak'ta gelişen kırsal turizm faaliyetleri bölgesel olarak da ekonomik bir hareketlilik ve çarpan etkisi yaratmaktadır. Isparta, Burdur gibi komşu illerde üretilen gül ve lavantadan üretilen mamul mallar tüketicilere, bir başka ifadeyle turistlere sunulmak üzere Kuyucak'a getirilmektedir. Bu süreçte üretim ve dağıtım firmaları da Kuyucak'ta gelişen kırsal turizm hareketliliğinden paylarını almaktadır. Benzer şekilde Keçiözü ilçesinde faaliyet gösteren lojistik/nakliyat işletmeleri de buradan dolaylı olarak gelir

elde etmektedir. (K22) “Sadece Kuyucak’ta yaşayan kişilerin değil bu civardaki herkesin geliri arttı. Isparta, Burdur’dan mal alıyoruz bazen, onların bile geliri arttı” ifadesiyle bu çarpan etkisini özetlemektedir. (K6) ise “...son 5 yıldır özellikle sosyal medya aracılığıyla her yıl katlanarak bir gelişme oldu burada. Tabi ki en önemli olumlu gelişme ekonomik yönden yaşandı. Köyde yaşayan olsun civar yerlerde olsun herkes bu lavantadan bir şekilde ekonomik katkı sağladı. Evlerde traktör araba iki tane olmaya başladı yine Antalya’dan, Isparta’dan daire alanlar baya var. Turizm sayesinde günlük köye 150 bin girdiği söyleniyor.” ifadesiyle Kuyucak ve çevresindeki ekonomik canlanmayı açıklamaktadır.

Yukarıda verilen katılımcı ifadelerinden yola çıkılarak, kırsal turizm ile birlikte hem yöre halkının gelirinin arttığı hem de bu etkinin çevre il ve ilçelere yayıldığını söylemek mümkündür. Kırsal kalkınma ve ekonomik refah yaklaşımlarında ifade edildiği üzere kırsal turizmin gelişmesi yöre halkının tarımsal üretimden elde ettikleri gelirleri olumlu yönde etkilemesinin yanı sıra yeni iş olanakları ile de yeni gelir kapıları açtığını Kuyucak örneğinde görmek mümkündür.

Satın Alma Gücü:

Satın alma gücü, enflasyon oranı ile bağlantılı olarak açıklanan ve gelir artışına bağlı olarak artan harcama kapasitesi olarak tanımlanabilir. Satın alma gücü ekonomik refah ve toplumsal huzurun sağlanması açısından önemli bir göstergedir. Satın alma gücü tüketim alışkanlıklarını ve tüketim harcamalarını etkilemektedir. Katılımcılardan (K1), “Yöredeki insanların kazançlarının artması alım gücünü de tetikledi doğal olarak. Sonuçta ne kadar kazanç elde ederseniz o kadar harcama yaparsınız” ve (K20) “Yöre halkının geliri arttı gelir arttıkça alım gücü de arttı” ifadeleriyle Kuyucak halkının gelirlerinin artmasıyla alım gücünün de arttığını ifade etmektedir.

Satın alma gücünün artması tüketim alışkanlıklarının değişmesinden de anlaşılabilir. Kuyucak köyü araştırmacının da zamanında bölgede yaşarken bildiği üzere, kırsal turizmin gelişmesinden önce oldukça yoksul bir köydür ve hanehalkı geliri sadece birincil/zorunlu ihtiyaçları karşılamak amacıyla harcanabilmektedir. Kırsal turizm sayesinde bu durum tersine dönmüş, köy çevresindeki diğer köylere kıyasla varlıklı, alım gücü yüksek, zorunlu ihtiyaçların ötesinde bireysel tercihlere göre diğer ihtiyaç ve isteklerin karşılanabildiği bir köye dönüşmüştür. (K7)’nin “Herkesin alım gücü arttı köyde kadınlar ATV var sen bilirsin onla dolaşıyorlar. Arabalar değişti jeep biniyor millet” ve (K8)’in “Herkesin alım gücü arttı, fırsatınız olsa evleri gezeniz herkesin evinde hep markalı son model eşyalar vardır. Hatta evini sil baştan yenileyenler bile oldu köyde. Köyün içine girdiğinizde evin önlerine bakın arabalara traktörlere bakın son model genellikle.” ifadeleri de satın alma gücünün arttığını ve tüketim alışkanlıklarının değiştiğini doğrular niteliktedir.

“Satın alma gücü” alt temasına yönelik olarak katılımcı ifadeleri analiz edildiğinde, kırsal turizm faaliyetlerinin yarattığı ekonomik hareketliliğin ve gelir artışının yöre halkının satın alma gücünü olumlu yönde etkilediği anlaşılmaktadır. Satın alma gücü yukarıda da açıklandığı gibi enflasyonun artmasıyla olumsuz etkilenen bir değişkendir. Görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular enflasyonist baskının bireysel ya da hanehalkı tüketim harcamalarını etkileyecek düzeyde oluşmadığını, aksine gelir artışının doğrudan satın alma gücünü desteklediğini göstermektedir.

Enflasyon:

Turizmin ekonomik etkileri incelendiğinde enflasyon, yani mal ve hizmet fiyatlarının genel seviyesinde yaşanan sürekli artış olumsuz bir etki olarak değerlendirilmektedir. Kırsal alanlarda kırsal turizm ile birlikte gelen ekonomik hareketlilik kısa vadede talep artışıyla birlikte önce tüketim mallarının, sonra da yatırım mallarının fiyatlarının artmasına neden olmaktadır. Fiyat artışları bölgede enflasyonist baskı yaratarak kırsal alanda yaşayan insanların gelirleri artsa bile satın alma gücünün düşmesine neden olabilmektedir. Kuyucak örneğinde katılımcıların ifadelerine bakıldığında arsa ve tarla fiyatlarının artması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. (K10) “Herkesin lavantası değerlendirildi toprağı tarlası evi değerlendirildi”, (K22) “Enflasyonist etki oldu tarlaların fiyatı arttı” ve (K15) “Enflasyon da arttı ama bizim köyde mal satan pek yoktur” ifadeleriyle taşınmazların fiyatlarında artışa işaret etmektedir. Son olarak (K24) de “...enflasyon da olumlu olarak arttı” ifadesinde enflasyonun olumlu bir gelişme olarak değerlendirildiğinin altını çizmektedir.

“Enflasyon” alt temasına yönelik katılımcı ifadeleri analiz edildiğinde, kırsal turizmin gelişmesiyle birlikte köyde enflasyonist etkinin ortaya çıktığı ve bunun olumlu bir gelişme olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

İstihdam:

Kırsal alanlar yapısı itibarıyla genellikle tarıma dayalı ekonomik yapıya sahiptir, bu nedenle de istihdam olanakları sınırlı ve işsizlik oldukça yüksektir. Kırsal turizm, kırsal kalkınma açısından yeni iş ve istihdam

alanları yaratan bir iş modeli olarak değerlendirilebilir. Turizm ile ortaya çıkan yeni istihdam olanakları sayesinde kırsal kalkınmanın hedefleri arasında yer alan göçün önüne geçmek hatta tersine göç hareketlerini başlatmak mümkündür. Katılımcıların ifadeleriyle Kuyucak'ta da kırsal turizmin gelişmesiyle istihdam olanakları artmıştır. (K2) “İstihdam artışı oldu tabi, önceden ben mesela çiftçilikle uğraşıyordum, ev işleriyle uğraşıyordum şimdi satış yapıyorum” ifadesinde kırsal turizm gelişmeden önce köyde sadece çiftçilikle uğraştığını, turizm ile birlikte ürettiği ürünleri kendisi satarak ek gelir elde ettiğini söylemektedir. (K7) “İşsizlik sorunu olmayan tek köydür belki Isparta da Kuyucak” ifadesinde kırsal turizmin yörede işsizlik sorununu ortadan kaldırdığını vurgulamaktadır. Kırsal turizmin istihdam üzerindeki en önemli etkilerinden biri de kadın istihdamını arttırmasıdır. Kırsal alanlarda evde ya da tarlada çalışan ve karşılığında herhangi bir gelir elde etmeyen kadınlar kırsal turizm sayesinde kendi el emeklerini, yöreye has ürünleri ya da tarladan topladıkları ürünleri satmaya ya da kendi işletmelerini kurarak başkalarını istihdam etmeye imkân bulmaktadırlar. Kırsal turizm, kırsal hayatta genellikle geri planda kalan kadınları üretken bireyler olarak ekonomik hayatın merkezine taşımaktadır. (K8)'in de “İstihdam konusunda artış var bu pazarı görüyorsunuz çalışanlara bakın çoğu bayan yaşlı teyzeler. Hemen hepsi köyün iş sahibi çok yaşlılar çalışmıyor ama onların çocuğu torunları çalışıyor” cümlesiyle ifade ettiği gibi Kuyucak'ta kadınlar da istihdam olanaklarından yararlanmaya kırsal turizmin gelişmesi sayesinde başlamışlardır. (K1) de, “Tabi ki gelir artışı aslında istihdam artışından kaynaklanıyor. Eskiden ev hanımı olanlar ya da kırsalda ufak tefek işlerle ilgilenip haneye düşük gelir getirisinde bulunan çocuk ve kadınlar yörede turizmin gelişmesiyle birer iş veya işletme sahibi oldu.” ifadesiyle bu durumu desteklemektedir.

Kırsal alanlarda işsizlik sorunu genellikle çevre il ve ilçeler ile köylerde gündelik ya da mevsimlik işlerle çözülemeye çalışılmaktadır. Kırsal turizmin geliştiği yörelerde ise durum tersine dönmekte, çevre il, ilçe ve köylerden insanlar yöreye çalışmaya gelmektedir. (K6)'nın “Eskiden bizim köyden dışarıya gündelik çalışmak için ya da amelelik için civar köylere çalışmaya giderlerdi, iş yoktu şimdi ise biz dışardan işçi alıyoruz” ve (K24)'ün “İstihdam sorunu tersine var köyde. Yani eskiden işsizlik vardı şimdi iş fazlası var” ifadeleri Kuyucak'ta ortaya çıkan istihdam olanaklarının sadece Kuyucak'ın değil çevresinin de işsizlik sorununa çare ürettiğini açıklamaktadır. (K20) ise Kuyucak'ta lavanta tarımı ve kırsal turizmin etkilerini şu şekilde özetlemektedir: “İstihdam olanağı çok arttı, köydeki merkezde köy pazarı kuruldu oradaki dükkânlar olsun, köyde yine kendi evlerinin önünde ya da altındaki dükkânlar olsun bir sürü işletme oldu. Yine köye gelirken görmüşsünüzdür yol üstündeki lavanta tarlalarında birçok işletme var. Bu işletmeler lavanta ile ilgili ürünlerin satışı yanında yiyecek içecek de veriyor. Bundan dolayı da işçi gerekiyor. İşçileri dışardan getiriyorlar. İşçi açığı var köyde”.

“İstihdam” alt temasına yönelik yukarıdaki açıklamalar ve katılımcı ifadeleri doğrultusunda Kuyucak'ta kırsal turizm gelişmesiyle yörede istihdam olanaklarının arttığı, kadın istihdamının yaygınlaştığı ve işsizlik sorunun çözüldüğü anlaşılmaktadır. Ekonomik refahın önemli göstergelerinden biri olan istihdam, gelir ve alım gücü gibi diğer refah göstergelerini desteklemesi nedeniyle önemlidir.

Yeni İş ve Çalışma Alanları:

Kırsal alanlarda iş kolları coğrafi şartların uygunluğuna göre genellikle tarım ve/veya hayvancılık, sınırlı olmak kaydıyla da esnafılık ile bağlantılıdır. Kırsal turizm ile birlikte farklı iş kollarının gelişmesi, yeni çalışma alanlarının gelişmesi sağlanabilir. Kuyucak örneğine bakıldığında hem lavanta tarımına bağlı yan ürünler hem de turistlere hizmet sunulan işletmeler sayesinde yeni iş ve çalışma alanları ortaya çıkmıştır. Katılımcılardan (K1), “Yeni meslekler konusunda tabi ki gelişme var bu konuda. Kırsal hayatı düşünelim ve kırsal yaşamdaki mesleklere bakalım örneğin; çiftçilik, hayvancılık belki küçük esnaf. Kuyucak'a bakalım; bu saydıklarımıza ek olarak yöresel ürün satışı bağlamında işletmecilik, lavanta mamullerinin pazarlanması yönünde esnafılık, köy pansiyonculuğu, butik otel işletmeciliği, lavanta mamulleri distribütörlüğü, yiyecek içecek işletmeciliği, bu işletmelerde çalışan temizlik personeli, aşçı, satış elemanı vb. gibi bir sürü iş kolu oluştu” ifadesinde Kuyucak'ta gelişen yeni iş ve çalışma alanlarını tanımlamaktadır. Lavanta Kokulu Köy Projesi de ev pansiyonculuğu, aromatik bitki yetiştiriciliği, kırsal turizm etkinlikleri, satış görevliliği, işletmelerde hijyen, girişimcilik, diksiyon, alan tanıtımı eğitimi ve kooperatifçilik gibi alanlarda verilen eğitimlerle K1'in ifadesinde sıraladığı alanlarda insan gücü yetiştirmeyi ve istihdam etmeyi hedeflemiştir. (K24)'ün “Gelin şimdi görün bütün köy nerdeyse dolaylı ya da dolaysız olarak turizmden gelir elde eder hala geldi. Kimisi yatırım yaptı kimisi hibe aldı, kimisi pansiyon açtı kimisi evin önüne stant açtı. Bazıları kooperatife üye oldu oradan bir şeyler yapıyor. Bazısı pazardan dükkân aldı, bazısı evin bir bölümünü kafeye çevirdi. Bir sürü iş kolu oluştu” ifadesi ile birlikte değerlendirildiğinde Lavanta Kokulu Köy Projesinin hedeflerine ulaştığı görülmektedir. Uzun yıllar göç veren Kuyucak köyünde yaşayan gençler, kadınlar kırsal turizmin gelişmesiyle birlikte artan iş imkanlarıyla yöreye adeta bağlanmıştır. Ayrıca lavantadan üretilen mamul mallar ya da ev

pansiyonculuğu gibi alanlarda köy halkı kendi işlerini kurma fırsatı da yakalamıştır. (K6) “Köy pansiyonculuğu geliştirdi herkesin bir işyeri oldu. Önceden su da olmayınca köyde iş yoktu çok gariban bir köydük şimdi ise kırsal turizm ile herkes bir yaz çalışıyor bir kış yetecek parayı kazanıyor” ifadesiyle bu bulguyu desteklemektedir.

“Yeni iş ve çalışma alanları” alt temasına yönelik katılımcı ifadeleri analiz edildiğinde Kuyucak’ta kırsal turizmin yeni iş olanakları yaratarak hem istihdamın artmasını hem de gelir ve satın alma gücünün olumlu yönde gelişmesini sağladığı anlaşılmaktadır.

Yöresel Ürünlerin Fiyatında Artış:

Kuyucak’ta halk 1970’li yıllardan bu yana lavanta tarımı ile uğraşıp, ürettikleri ürünleri tüccarlara ya da genellikle Isparta’daki gül yağı çıkaran firmalara hammadde olarak satmaktaydı. İşlenmeden satıldığı için lavanta genellikle değerinden düşük fiyata alıcı bulurdu. 2015 yılından itibaren ise köyde gelişen kırsal turizm faaliyetleri sayesinde son kullanıcı ile, yani turistlerle buluşan köylüler lavantayı kendileri işleyerek mamul mala çevirmeye başlamış, bu da hem hammaddenin gerçek fiyatından satılmasına hem de yan ürünlerin birinci elden tüketiciye ulaşmasına olanak sağlamıştır. Konuyla ilgili olarak (K5), “...önceden lavanta çok ucuza gidiyordu şu anda ürün ederinde satılıyor” ve (K3) “Eskiden ham madde olarak ucuza satıyorduk şimdi daha pahalıya satıyoruz ürün değerinde satılıyor” ifadeleriyle hammaddenin emeğin karşılığını verdiğini vurgulamaktadır. (K9) ise, “Ürün gerçek değerinde satılıyor. Eskiden tohum çıkarıp kurutup ya da yaşı satıyorduk ucuza gidiyordu. Eskiden mamul olarak işleyip özellikle kozmetiğe dönüştüğünü bilmiyorduk, kırsal turizmle bunu öğrendik daha iyi fiyata satıyoruz” ifadesiyle lavantayı hammadde olarak satmak yerine kendilerinin işlemeye başladığını anlamaktadır. (K20)’nin “Kırsal turizm burada yaşayan halka ekonomik manada etki etti. Daha önce lavantayı ham halde fabrikaya verip çok ufak rakamlar kazanıyorlardı. Ama şimdi küçük bir deste yapıyorlar 5 liraya satılıyor. Ürünler eskiye nazaran gerçek değerinde satılıyor” ifadesi ise doğrudan son kullanıcıya, yani tüketiciye ya da turiste ulaşmanın ürünün, hatta hammaddenin satış fiyatının arttığını açıklamaktadır.

“Yöresel ürünlerin fiyatında artış” alt temasına ait katılımcı ifadelerine göre Kuyucak’ta kırsal turizmin gelişmesiyle hem tarımsal ürünlerin fiyatlarının arttığı, hem de hammaddeyi işleyip son kullanıcıya satarak daha yüksek fiyat elde edilebildiği anlaşılmaktadır.

Ürünlerin çeşitlenmesi:

Turizm talebi dinamik ve değişken bir yapıya sahiptir, dolayısıyla her yıl aynı ürünlerin pazara sunulması bu ürünlerin zamanla sıradanlaşmasına, müşteri beklentilerini karşılayamaz hale gelmesine, buna bağlı olarak da satış-pazarlama sorunlarının oluşmasına neden olabilir. Yeni kuşakların ürünlerden beklentilerinin de farklı olduğu düşünüldüğünde, turistlere yönelik yöresel ürünlerin çeşitlendirilmesi son derece önemlidir. Katılımcılardan (K6), Kuyucak’taki üretim faaliyetleriyle ilgili olarak “Ürün kalitesi zamanla arttı ve çeşitlendi. Gazozu şerbeti suyu kurabiyesi dondurması bir sürü ürün oldu” ifadesiyle ürün çeşitliliğinin arttığını işaret etmektedir. Bu ürün çeşitliliğinin satışlara olumlu yansımalarını ise (K13)’ün “Lavantadan hariç lavanta ile ilgili çok fazla ürün oldu satışları etkiliyor” ifadesi ve (K8)’in “Ürün kalitesi iyi, çok fazla çeşit var müşterinin bazen kafası karışıyor ama satış konusunda sıkıntı yok en kötü lavanta kolonyası alıp, gezip, fotoğraf çekip, taç alıp gidiyorlar” ifadesi özetlemektedir.

“Ürünlerin çeşitlenmesi” alt temasına yönelik katılımcı ifadeleri incelendiğinde Kuyucak’ta ürün çeşitliliğinin arttığı, turistlerin beklentilerinin ürün geliştirme sürecinde dikkate alındığı görülmektedir.

Pazarlama ve Satış Olanakları:

Turistler, kırsal alanları özellikle bozulmamış doğal ve kültürel çevre, otantik yaşam biçimleri için tercih etmektedirler. Bu nedenle de gittikleri yörelerde yeme-içme, konaklama, kırsal aktiviteler, alışveriş, ulaşım, otantik yiyecekler ve yöresel el sanatları gibi turistik ürünlerden yararlanma ve ihtiyaçlarını karşılama eğilimindedirler. Kırsal turizmin gelişmesiyle Kuyucak’ta da yöresel ürünlerin talebinde artış yaşanmış, köylüler ürettikleri ürünleri daha kolay pazarlama ve satma olanağına kavuşmuştur. (K12) bu durumu “Satışlar kolay aslında biz pek bir şey yapmıyoruz buraya gelen insan alacağı varsa alıyor” ifadesiyle dile getirmektedir. Yöresel ürünler ve bu ürünlerin değeri/önemi hakkında bilgi sahibi olan turistlere satış yapmanın daha kolay olduğunu (K9) “Pazarlama açısından, bilinçli müşteri gelirse hemen alıyor kolay satıyoruz.” ifadesiyle açıklamaktadır. Kırsal turizm geliştikçe, ürün yelpazesi genişledikçe ve tüketici beklentileri doğrultusunda ürünün kalitesi arttıkça farklı beklentilere ve zevklere sahip turistlere ürünleri pazarlamak ve satmak kolaylaşmaktadır. (K1) bu durumu “Pazarlama konusunda da sıkıntı yok hatta daha fazla ham halde lavanta

olsa onlar bile pazarlanabilir. Ürünler turizmin ilk meydana geldiği yıllara kıyasla çok çeşitlendi hatta her geçen gün çeşitleniyor” ifadesiyle desteklemektedir. Yöresel ürünlere yönelik talep artışını ve satış-pazarlama olanaklarının gelişmesini, (K21) “Lavanta yağını eskiden satamayan şimdi yok çekiyor. Bal desen öyle biz arıcılık yapmıyoruz ama arıcılık yapanlar sezon başlamadan ürünlerini satıyor” ifadesiyle, (K24) ise “Lavantayı önceden pazarlamakta zorlanıyorduk, çokta bugünkü gibi değildi. Lavantadan günümüzdeki gibi yararlanamıyorduk” ifadesiyle vurgulamaktadır. (K16) da ürün kalitesine vurgu yaparak, “...kalite artınca satış pazarlama sorunu da yaşamıyoruz” demiştir.

“Pazarlama ve satış olanakları” alt temasına yönelik katılımcı görüşlerinden yola çıkılarak, Kuyucak’ta kırsal turizm faaliyetlerinin yöresel ürünlerin satış ve pazarlama olanaklarını arttırdığını, tüketici beklentilerini dikkate alarak çeşitlendirilen ve kalitesi artan ürünlerin satışlarının giderek arttığını söylemek mümkündür.

Sonuç ve Öneriler

Kırsal kalkınmanın ve dolayısıyla ekonomik refahı artırmanın üç sac ayağından biri olan kırsal turizm; temel çekiciliği ve oluşumu doğaya dayanan, yerellik ve yöresellik kavramlarını ön planda tutan, yerel halk ile birlikte geliştirilebilen, tarımsal faaliyetlere ve ürün çeşitliliğine katkıda bulunarak korunmasını sağlayan, yöre halkına yerel mülkiyet ve istihdam olanakları sağlamayı öngören bir alternatif turizm çeşididir (Boyacıoğlu, 2014). Kırsal turizmin ekonomik refahın artırılması açısından desteklediği alanlar temel olarak gelir, istihdam, yatırım, kurumsallaşma, pazar erişimi, ekonomik kalite ve yaşam koşulları olarak sıralanmaktadır.

Lavanta Kokulu Köy projesi ile adını duyuran, 2015 yılından itibaren kırsal turizm sayesinde yerli ve yabancı turistleri ağırlayan Isparta İli Keçiborlu İlçesine bağlı Kuyucak köyü, en çok ziyaretçi çeken Antalya, Muğla gibi illere yakınlığı ile yüksek potansiyele sahip bir destinasyondur. Kuyucak’ta gelişen turizm faaliyetleri kırsal kalkınmanın temelini oluşturmuş ve ekonomik refahın sağlanmasına aracılık etmiştir. Kırsal alanda turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi konusunda örnek olma özelliği taşıyan köyde, geçmişten günümüze olumsuz şartlara rağmen yürütülen tarımsal faaliyetler, kırsal turizm sayesinde yeni ekonomik açılımlarla yöre halkının yaşam koşullarının iyileşmesini sağlamıştır.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda nitel araştırma süreci takip edilerek yürütülen bu çalışmada, Kuyucak köyünde yürütülen kırsal turizm faaliyetlerinin yöre halkının ekonomik refahı üzerindeki etkileri incelenmiş ve görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda oluşturulan alt temaların tamamı için olumlu yönde değişim olduğu tespit edilmiştir. Bu olumlu etkiler gelir artışı, istidam olanaklarının artması, yeni iş ve çalışma olanaklarının oluşması, yöresel ürünlerin fiyatlarının artması, ürün çeşitliliği ve pazarlama-satış olanaklarının artması olarak sıralanmaktadır. Kırsal turizm ile birlikte iyileşen yaşam koşulları köy halkının yaşam biçimlerini, tüketim alışkanlıklarını, konfor düzeylerini, ihtiyaçlarını karşılama becerilerini bütünüyle geliştirmiştir.

Kırsal turizmin gelişmesinden önce temel olarak tarımla hayatını idame ettiren Kuyucak halkı, özellikle sulama suyunun olmaması, yağış oranının azlığı gibi olumsuz coğrafi koşullar nedeniyle lavanta dışında ürün yetiştirilememesi ve bölgenin hayvancılığa da uygun olmaması nedeniyle iş bulmak için göç ederken, kırsal turizm sayesinde dışarıdan göç almaya başlamıştır. Hem yörenin temel ürünü olan lavantanın, hem de lavantadan üretilen ürünlerin geliştirilmesi ve doğrudan satışı, bunların yanı sıra köy pansiyonculuğu, butik otel işletmeciliği, lavanta mamulleri distribütörlüğü, yiyecek-içecek işletmeciliği, turizm işletmelerinde temizlik personeli, aşçı, satış elemanı, servis elemanı gibi farklı iş olanakları sayesinde köydeki işsizliğin ortadan kalktığı görülmektedir.

Lavanta, turizmin gelişmesinden önce hammadde olarak düşük fiyattan alıcı bulurken, kırsal turizmin faaliyetlerinin artmasıyla birlikte lavantadan üretilen ürün çeşitliliğinin arttığı; lavantalı Türk kahvesi, lavanta çayı, lavanta gazozu, lavanta sirkesi, Lavanta suyu, lavanta balı, lavanta reçeli, lavanta dondurması, lavantalı kurabiye, lavantalı gözleme, lavantalı lokum, lavantalı muhallebi, lavantalı yoğurt, lavantalı peynir, lavanta sütü, lavanta tentürü, lavanta yastığı, lavanta demeti, lavanta kesesi, lavantalı bebek, lavanta yağı, lavanta kolonyası, lavanta sabunu, lavanta şampuanı, lavanta parfümü, lavanta kremi, lavanta araç kokusu, lavanta oda spreyi gibi pek çok mamul malın üretildiği ve bunların doğrudan turistlere satıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca yöre kadınlarının atalarından öğrendikleri şekilde evde yaptıkları ekmek, tereyağı, bal, bazlama, makarna, erişte, kuskus, tarhana, kekik suyu, kantaron, reçel, salça, domates kurusu gibi yöresel ürünlerin de turistlerin ilgisini çektiği ve ek gelir olanakları yarattığı görülmektedir. Hem kadın istihdamını destekleyen hem gelir artışını sağlayan hem de satın alma gücünü arttıran kırsal turizm, bölgede ekonomik refahın sağlanması ve arttırılması açısından önemli bir rol üstlenmiştir.

Kırsalda yaşayan insanların ekonomik refahının artırılması bağlamında Isparta Keçiborlu havzasında bulunan Kuyucak köyünde kırsal turizmin ekonomik etkilerini arttırmak ve bu sayede refah düzeyini yükseltmek amacıyla, elde edilen bulgulara dayalı öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- Yapılan araştırma ve gözlemler sonucu köyün başlıca sorunları arasında sulama suyunun olmayışı gelmektedir. Bu problem kısa vadede çözülmesi de uzun vadede bununla ilgili çalışmalar yapılması gerekmektedir. Lavanta bitkisi suya çok az ihtiyaç duyan susuz tarım ürünüdür. Lavanta bitkisinin özellikle yaz aylarında gelen turistler açısından çekiciliğinin ve görsel güzelliğinin ön plana çıkarılabilmesi için bir ya da iki kez sulanması sezonu uzatarak ziyaretçi sayısını arttıracaktır.
- Yörede lavanta aromatik bitkisinin yanında adaçayı, gül, lale, kekik, şakayık, zambak, melisa gibi gerek parfümeri üretiminde gerekse ilaç sektöründe kullanılan, ekonomik getirisi yüksek ve çok az su tüketimine ihtiyaç duyan bitkiler de yetiştirilebilir. Bu bitkilerin yörede yetiştirilmesi ile sadece lavanta üretimine bağlı ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve turizm sezonunun uzaması sağlanabilir.
- Kuyucak Köyü'nün coğrafi yapısı doğa yürüyüşü, bisiklet, ata binme, arazi araçlarıyla (ATV) gezinti gibi kırsal rekreatif sporlar için uygundur. Bu tür sportif faaliyetler için yolların ya da rotaların oluşturulması, kamp ve karavan alanları hazırlanması ziyaretçi çeşitliliğini ve sayısını arttıracaktır.
- Kaybolmaya yüz tutmuş halı-kilim dokumacılığı, yöresel yiyecekler vb. değerlerin canlandırılması için üretimin ziyaretçilerin görebilecekleri hatta katılabilecekleri şekilde yapılması ile ekonomik katkı sağlanmasının yanı sıra, kültürün korunması ve ziyaretçi deneyiminin geliştirilmesi sağlanabilir.
- Yapılan görüşmelerde Kuyucak'a gelen turistlerin lavanta bahçelerinin az olmasından dolayı şikayetçi oldukları anlaşılmaktadır. Saha çalışmasında yapılan gözlemlere göre özellikle köyün girişinden itibaren atıl durumda olan birçok tarla bulunmaktadır. Bu alanlara; Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA), ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi (KOSGEB) gibi kuruluşlar tarafından verilen hibe ve destek alınması, Tarım ve Orman Bakanlığı, Kaymakamlık, İl Özel İdaresi, Üniversite gibi yerel yönetimler ve iştirakçilerle iş birliği yapılarak çeşitli projelerle lavanta dikimi yapılması önerilebilir.
- Yapılan görüşmeler ve gözlemler neticesinde kooperatif, dernek ve halkın iş birliği ve dayanışmasını geliştirecek kurumsal bir yapı bulunmadığı tespit edilmiştir. Çeşitli dernek veya kırsal örgütler kurulup iş birliği sağlanarak, lavantayla alakalı ürünlerin üretimi için entegre tesisler kurulması önerilebilir. Bu sayede yaz aylarında lavanta tarımı ile ilgilenen köy halkının kış aylarında da sigortalı olarak bu tesislerde çalışması ya da ek istihdam olanakları yaratılması sağlanabilir.

Bu çalışma pandemi koşulları altında sadece Kuyucak özelinde yürütülen bir araştırmadır. Gelecekte yapılacak çalışmalar kırsal turizm destinasyonlarının karşılaştırılması ve ayrışan ya da benzeşen yönlerinin değerlendirilmesi, farklı ülkelerden kırsal turizm uygulamalarının karşılaştırılması şeklinde kurgulanabilir. Ayrıca bu çalışmada ortaya konulan alt temalardan yola çıkılarak mikro ölçekte ekonomik refahın ölçümü için özel endeksler geliştirilebilir.

Kaynakça

- Akar, S. (2014). Türkiye'de Daha İyi Yaşam Endeksi: Oecd Ülkeleri ile Karşılaştırma. *Journal of Life Economics*, 1 (1), 1-12.
- Akça, H., Esengün, K., ve Sayılı, M., (2001). Kırsal Alanların Kalkındırılmasında Kırsal Turizmin Rolü. *Standart Dergisi*, Şubat, Ankara, 40, 29-35.
- Akşap Y. (2018). Gastronomik Bir Değer Olarak Lavanta. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 32-41.
- Albayrak, Ö. (2003). *Refah İktisadının Teorik Temelleri: Piyasa ve Refah İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arastaman, G., Fidan, İ. Ö., & Fidan, T. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenirlik: Kuramsal bir inceleme. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75.
- Başaran N. (2017). Bringing Lavender to Economy in Rural Development and Rural Tourism Scope. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 10 (1) 47-49.
- Berg B. L ve Lune H. (2015) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Konya: Eğitim Kitabevi.

- Bilgiç, F. Demir, Ş. Ş. ve İşler, D. B. (2016). Alternatif Turizmde Yeni Bir Saha: Lavanta Bahçeleri, (613-619). 20-23 Ekim Bodrum-Muğla, 17. Ulusal Turizm Kongresi, “Akademik Sektör Buluşması”, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Boukas, N., & Ziakas, V. (2016). Tourism Policy and Residents' Well-Being in Cyprus: Opportunities and Challenges for Developing an Inside-Out Destination Management Approach. *Journal Of Destination Marketing & Management*, 5 (1), 44-54.
- Boyacıoğlu, E. Z. (2014). Kırsal Turizmde Kadın Girişimciliği: Edirne Örneği. *International Journal of Social and Sciences*, 4 (2), 82-90.
- Cengiz, T. ve Çelem, H. (2003). Kırsal Kalkınmada Analitik Hiyerarşi Süreci Yönteminin Kullanımı. *Kafkas Üniversitesi Artvin Orman Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 144-153.
- Corbin, J. ve Strauss, A. (2008). *Basics Of Qualitative Research Techniques And Procedures For Developing Grounded Theory* (Third Edition). Los Angeles, USA: Sage.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (Çev: M. B. Demir) Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Creswell J.W. (2020). *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çalışkan, A. (2001). *Sosyal Refahın Sağlanmasında Devletin Etkinliği ve Türkiye Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Çeken, H., Karadağ, L. ve Dalgın, T. (2007). Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye’ye Yönelik Teorik Bir Çalışma. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 1-14.
- Çeken, H., Metin, Uçar, ve Dalgın, T. (2012). Kırsal turizmin gelişimi konusunda yerel halkın algıları: Fethiye yöresi örneği. *TURAR Turizm ve Araştırma Dergisi*, 1 (1), 4-28.
- Çelik N., Bahar, O., Tatar S. (2017). Kırsal Kalkınmada Glamping Turizmin Rolü: Club Amazon Bördübet Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (51), 1282-1287
- Dashper, K. (2014). *Rural Tourism: An International Perspective*. UK: Cambridge Scholars.
- Decrop, A. (2004). Trustworthiness in qualitative tourism research. *Qualitative research in tourism: Ontologies, epistemologies and methodologies*, 156-169. London: Routledge
- European Commission (EC) (1999), *Towards Quality Rural Tourism*, Enterprise Directorate General, Brussels: Tourism Unit.
- Erdil M., (2017), “Mor turizm” <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/mor-turizm-40526505> adresinden (15.10.2021) tarihinde alınmıştır.
- Eric, T. N., Semeyutin, A., & Hubbard, N. (2020). Effects of enhanced air connectivity on the Kenyan tourism industry and their likely welfare implications. *Tourism Management*, 78, 104033.
- Flick, U. (2013). Mapping The Field. In U. Flick (Ed.), *The SAGE Handbook Of Qualitative Data Analysis* (3-18). Los Angeles, USA: Sage.
- Giray, F. H., Kadakoğlu, B., Çetin, F., & Bamoi, A. G. A. (2019). Rural tourism marketing: Lavender tourism in Turkey. *Ciência Rural*, Santa Maria, 49 (2)
- Guba, E.G. (1981) Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. *Educational Technology Research and Development*, 29, 75-91.
- Gülçubuk, B. (2002). Kırsal Kalkınma Politikaları. İnternet Adresi: <http://www.kirsalcevre.org.tr/KC/KClibrary.php?doc=KitapINF>, Erişim Tarihi: 16.04.2021.
- Haberler, G. (1941). *Prosperity and Depression*, Geneva: League of Nations.
- Hartley, J.F. (1995) *Case Studies In Organizational Research*, Sage, London.
- Hicks, J. R. (1939). The foundations of welfare economics. *The Economic Journal*, 49 (196), 696-712.
- Holcombe, R. G. (2009). A reformulation of the foundation of welfare economics. *The Review of Austrian Economics*, 22 (3), 209- 224.

- Kahraman, N ve Türkay, O. (2006). *Turizm ve Çevre* (2. Baskı), Ankara Detay Yayıncılık.
- Lincoln Y. S. ve Guba E. G. (1986) But is it Rigorous? Trustworthiness and Authenticity in Naturalistic Evaluation. *New Directions for Program Evaluation*. 30:73-84
- Maxwell, J. A. (1996). *Qualitative Research Design: An Interactive Approach*. California: SAGE Publications.
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Ongun U., Gövdere B. ve Kösekahyaolu L. (2018). Kırsal Turizm Kapsamında Yerel Halkın Beklentileri: Isparta Kuyucak Lavanta Vadisi Örneği. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 7 (2), 43-58.
- Özcan, G. (2009). *Türkiye'de Kamu Harcamalarının Sosyal Refah Devleti Anlayışı Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Özmete, E. (2004). Ailelerin Öznel Refah (Subjective Well-Being) Düzeylerine ilişkin Bir Değerlendirme. *Aile ve Toplum*, 7 (7), 9-21.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev: M. B. Demir) Ankara: Pegem Akademi.
- Pigou, A. C. (1951). Some Aspects of Welfare Economics. *The American Economic Review*, 41 (3), 287-302.
- Pigou, A. C. (2009). *The Economics of Welfare*, 3rd Edition, US: MacMillanand Co Ltd.
- Praag V. B. and Frijters, P. (1999) The Measurement of Welfare and Well-Being: The Leyden Approach. E. Diener, D. Kahneman, & N. Schwarz (Editors), In *Well-being: the foundations of hedonic psychology* (413-433). NewYork: Russel Sage Foundation.
- Saban A. ve Ersoy A. (2017). *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Sarı Gök, H. (2019). *Destinasyon Yönetiminde Toplum Temelli Turizm: Burdur ve Isparta Yöresinde Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sen, A. K. (1984). *Resources, Values and Development*, Oxford: Blackwell Cambridge /Mass.: Harvard University Press.
- Shenton, A. K. (2004). Strategies For Ensuring Trustworthiness in Qualitative Research Projects. *Education For Information*, 22 (2), 63-75.
- Skousen, M. (2014). *İktisadi Düşünce Tarihi: Modern İktisadın İnşası* [Çevirenler: Mustafa Acar-Ekrem Erdem-Metin Toprak]. Liberte Yayıncılık.
- Small, W. A. (1906). What is Welfare? *The Journal of Education*, 64 (25), 703-704.
- Smith, A. (2013). *Milletlerin Zenginliği*, Haldun Derin (Çev.), 6. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Soleimani, A., Majnoui Toutakhane, A., & Aftab, A. (2018). Investigation of the Role of Rural Tourism Development in the Promotion of Rural Social Welfare Indexes (Case Study: East Azerbaijan Province). *Journal of Research and Rural Planning*, 7(2), 25-40.
- Snyman, S. (2014). The Impact of Ecotourism Employment on Rural Household Incomes and Social Welfare in Six Southern African Countries. *Tourism and Hospitality Research*, 14 (1-2), 37-52.
- Şenses, F. (2018). *İktisada Giriş-Giriş İktisadi Öğrencileri ve İktisada İlgi Duyanlar İçin Yardımcı Kitap*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetim*, 24 (24) 543-559.
- Uçar, M., Çeken, H., ve Ökten, Ş. (2010). *Kırsal Turizm ve Kırsal Kalkınma (Fethiye Örneği)*. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Urtasun, A. ve Gutiérrez, I. (2006). Tourism agglomeration and its impact on social welfare: An empirical approach to the Spanish case. *Tourism Management*, 27 (5), 901-912.
- World Bank. (1975). World Development Report 1974/75
- Yavilioğlu, C. (2002). Kalkınmanın Anlam bilimsel Tarihi ve Kavramsal Kökenleri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 59-77.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yin, R. (2009). *Case Study Research: Design and Methods*, Sage Publications, California.